

KRITICKÉ LÍSTKY

zpravodaj pro přátele
Kritického myšlení

květen 2017

10

Vydalo Kritické myšlení, z. s.

INSPIRACE DO VÝUKY

Jezevec

Půda

Dílna čtení a možnost volby úkolu

ZAJÍMAVOSTI

Devátáci tvoří čítanku pro šestáky

DO KNIHOVNY

Shusterman: Bez šance

Dahl: Jirkova zázračná medicína

Boyne: Chlapec v pruhovaném pyžamu

Milí čtenáři,

nabízíme vám další číslo *Kritických listků* a věříme, že vám přinesou inspiraci. Naši kolegové přichystali popisy celých lekcí i nápady, které se jim osvědčily. V úvodní lekci, kterou sepsala Taťána Trčková, se děti zabývaly jezevcem. Z popisu lekce je patrné, že druháci jsou již zvyklí pracovat metodami RWCT, takže se paní učitelka rozhodla je seznámit s něčím novým – tzv. *tabulkou tvrzení* (neboli *záznamem odhadu*). Alena Horská popisuje lekci o půdě, během které využila texty z knihy *Geologická abeceda* a žáci pracovali pomocí metod *kostka* a *rybí kost*. Zájemcům o nové postupy v dílnách čtení doporučujeme článek Kateřiny Gaszkové o možnosti volby.

Do sekce *Zajímavosti* jsme zařadili článek o nebývalém počínu devátáků, žáků Moniky Patzákové ze ZŠ T. G. Masaryka v Náchodě, kteří tvořili čítanku pro své mladší spolužáky.

Recenze zajímavých knih pro děti pro nás opět připravila Kamila Bergmannová. Vybrala si příběh *Bez šance*, *Jirkovu zázračnou medicínu* od Roalda Dahla a knihu s vážným tématem *Chlapec v pruhovaném pyžamu*.

Příjemné čtení a krásné léto vám přeje
Katka Šafránková

Jezevec

Tatána Trčková,
ZŠ Květnového
vítězství v Praze 4

V prvním ročníku jsem měla premiéru v zařazování metod programu *Čtením a psaním ke kritickému myšlení* a byla jsem překvapená, co všechno jsou děti v tomto věku schopny zvládnout. S radostí jsem v druhém ročníku pokračovala s žáky v realizaci metod kritického myšlení. A především postupně zařazovala nové metody.

Na podzim jsme se učili o zvířatech, která žijí v lese. V mé třídě se témata živočichů setkávají s velkým ohlasem, a tak je s radostí vybírám k práci v hodinách se zařazením metod KM a také často, když zkoušíme nové přístupy. Tentokrát jsem si vybrala ne příliš obvyklé zvíře a především novou metodu – *tabulku tvrzení*. Využila jsem text z publikace *Obrázková zoologie* (Hentschel, Silke, Centrum ochrany přírody Žitavských hor, Olbersdorf, NSZ, GARAJAKA, s. r. o., 2010).

Předmět: Člověk a jeho svět

Třída: 2.

Cíle:

Žáci získají představu o tom, jak vypadá, jak žije a čím se živí jezevec.

Žáci rozvíjí čtenářské strategie – shrnování (snaží se část textu formulovat vlastními slovy).

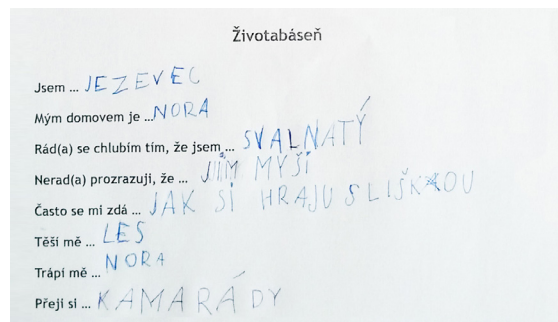
Co by měla během lekce většina žáků splnit

Vyplnit tabulku – 1. sloupec (doplnění ano x ne k tvrzením), v 2. sloupci doplnit, popř. později opravit informaci (dopsat minimálně jedno tvrzení), zapamatovat si alespoň jednu novou informaci o jezevci, vytvořit *životabáseň*, plakát (vybere z obrázků ty, které patří k jezevci a jeho životu).

EVOKACE

Úvod hodiny jsme začali v kroužku a trochu záhadně... Pšššt... mám pro vás dnes hádanku.

Pustím vám tajemné zvuky a vy zkuste přijít na to, ke kterému živočichovi by mohly patřit. Pustila jsem on-line nahrávku z internetu: www.priroda.info.cz/zvuky – bez jakýchkoli dalších nápověd.

Kdo si myslíte, že to je? (Žáci podle zvuku odhadovali medvěda či ježka.)

Proto jsme pokračovali v odkrývání – pomohla jsem jim ukázkami na interaktivní tabuli: stopy s drápy. Když se žákům nepodařilo odhalit téma hodiny, psala jsem na tabuli slova, která souvisí s dnešním živočichem: les, černá a bílá barva... a to už dva žáci ze třídy správně uhodli. (Pokud by žáci neuhodli, vyzvala bych je k dotazování se – s tím, že mohu odpovídat na jejich otázky pouze ano, nebo ne.)

Po uhodnutí tématu pokračovala hodina vyprávěním příběhu z lesa. Představte si, potkala jsem v lese lišku (můžeme ukázat obrázek) a ona mě prosila o pomoc. Říkala, že se bude stěhovat a nové bydlení má v blízkosti jezevce (mají prý mít i společné chodby) a ráda by s ním vycházela... jestli o něm něco nevím, aby byla dobře připravená na nového souseda. Slíbila jsem jí, že jí pomohu, ale že nejlepší bude, když se zeptám dětí a společně jí poradíme. Jak žije, jaký je a co dobrého mu má přinést na zub, až k němu půjde třeba na návštěvu.

Myslíte si, že jí společně zvládneme poradit? Vsadila jsem na oblíbenost tématu zvířat, proto jsem si dovolila položit tuto otázku, a dostala kladné odpovědi.

Tabulka předpovědí

Po rozdání *tabulky předpovědí* jsem žáky poprosila, aby si přečetli všechna tvrzení v ní napsaná, promysleli si, zda jsou pravdivá, či nikoliv, a do levého sloupce napsali svá rozhodnutí podle zadání...

► A – pokud si myslíte, že je to pravda

► N – pokud si myslíte, že to pravda není

Pokud by vás napadla nějaká otázka, máte pod tabulkou místo pro její zapsání.

Po vyplnění tabulky následovalo sdílení ve dvojicích. Děti se zaujetím diskutovaly, proč jsou některá tvrzení pravdivá.

UVĚDOMĚNÍ SI VÝZNAMU INFORMACÍ

Po společném sdílení jsem se žáků ptala, jestli víme všichni, jak opravdu jezevec vypadá? Myslím, že bude lepší, když se na něj podíváme... a pustila jsem video se záznamem jezevce v lese: www.sumava.cz – jezevec (1 min.), Známe ho? (Žáci odpovídali, že z večerníčku.)

Kde bychom mohli dále zjistit odpovědi na otázky a zajímavé informace o jezevci, které chceme poradit lišce?

(Správně odpovídali, že v knihách, na internetu... Zaujala mě odpověď, že od myslivce.)

Ale my teď nemusíme hledat informace, protože tu pro vás mám nějaké psaní. Rozdala jsem listy s textem o jezevci... ale liška je starší – špatně slyší, takže jí budeme muset vždy část textu zopakovat, a protože neumí číst a všechno si pamatovat nebude, nakreslíme jí vše do obrázku, aby na nic nezapomněla.

Pokračovali jsme čtením textu...

Před	Tvrzení	Po
	1. Jezevec žije v městském parku.	
	2. Jezevec je velký jako slon.	
	3. Jezevec má černobíle pruhovaný obličej.	
	4. Jezevec má hnízdo na stromě.	
	5. Jezevec je býložravec (živí se trávou, kořínky).	

Napadla tě nějaká otázka? Napiš si ji:

1. Odstavec modeluje učitel. Přečetla jsem část textu a shrnovala informace – svými slovy vyjádřím, co jsem se dozvěděla, a nakreslím k těmto informacím obrázek jako záznam toho, co jsem řekla (jezevec žije v lese: obrázek několika jehličnatých stromů, žije v noře: přikreslím noru s chodbičkami...).
2. Odstavec čte jeden žák, společně se všemi žáky shrneme, co jsme se dozvěděli, a to si zakreslíme do obrázku.
3. Odstavec si žáci vyzkoušeli ve dvojicích.
4. Poslední odstavec už četl každý samostatně.

před	tvrzení	po
N	1. Jezevec žije v městském parku a u sídliště	V L E S E
N	2. Jezevec je velký jako slon	JAKO LYŠKA
A	3. Jezevec má černobíle pruhovaný obličej	
N	4. Jezevec má hnízdo na stromě	V N O R A C H
N	5. Jezevec je býložravec (živí se trávou, kořínky)	V Ž E Ž R A V E C

Nakonec si žáci červenou pastelkou mohou zvýraznit v textu 1–2 nové informace, které je zaujaly a chtěly by si je pamatovat. Tuto část jsem z časových důvodů vynechala.

REFLEXE

Vrátili jsme se k *tabulce tvrzení*. Přečtete si znovu všechna tvrzení z tabulky a rozhodněte se, zda jste na začátku hodiny v levém sloupečku zvolili správnou odpověď (A × N). V tomto sloupečku už nic neměňte a nepřepisujte! Pokud máte u některých tvrzení zápornou odpověď „ne“, doplňte do pravého sloupečku, jak by znělo správné tvrzení. Pokuste se takto opravit, doplnit alespoň jedno tvrzení.

Doplňená a opravená tvrzení sdíleli žáci nejprve ve dvojicích. Poté jsme si všechna tvrzení přečetli a chybná jsme slovně uvedli na pravou míru.

Životabáseň nebo plakát

Na závěr hodiny jsme s žáky řešili situaci, kdy půjde liška k jezevci na návštěvu. Bylo by hezké

přinést mu dárek. Možná by se hodila báseň nebo obrázek (plakát)...

Žáci dostali na výběr, zda napíšou *životabáseň*, nebo ve skupině složí obrázek (vytvoří plakát) o jezevci. Z připravených obrázků vybírali jen ty, které patří k jezevci (museli vynechat např. hnízdo na stromě či kočičí tlapku). Pokud se rozhodli doplnit něco dalšího, mohli to dokreslit.

V závěru hodiny každý žák sdělil ostatním jednu novou informaci, kterou si o jezevci zapamatoval.

Komentář

S touto hodinou jsem byla velmi spokojená. Děti byly soustředěné a zaujaté i přesto, že lekce proběhla ve 4. vyučovací hodině a jedna z předcházejících hodin byla tělesná výchova.

Vhodně zvolené metody podpořily dosahování cílů – získání nových informací o jezevci (v *tabulce tvrzení* se objevily doplněné správné odpovědi u většiny žáků). Shrnování bylo úspěšné. V částech, které jsme dělali společně, bylo patrné, že velká část žáků je schopná samostatně shrnout, o čem jsme četli.

Velmi nápadité bylo zařazení části, kdy žáci získané údaje zaznamenávali v obrázcích – pro shrnování, správné a přehledné ujasnění si informací i jako podpora vizuálních typů žáků. Také v zachycení nových informací (opět v podobě obrázků) byli žáci úspěšní. Bylo by zajímavé zjistit v některé z dalších hodin, zda by žáci byli schopni podle obrázků o jezevci vyprávět.

V závěru hodiny, kdy jsem se ptala, jakou novou informaci si žáci z dnešní hodiny pamatují, se hlásila většina dětí. Potěšilo mě, že se nové informace neopakovaly, ale byly různé. (Často se ve třídě objevují 2–3 stejné.) Podtržení nové informace v textu jsem z časových důvodů nevyžadovala.

Při hádání tématu bych příště ráda žáky nechala jejich tip zapsat na papír, protože jsem si všimla, že část žáků čekala, co vymyslí ostatní.

Hodinu jsem ukončila první částí reflexe, v druhé hodině jsme napsali *životabáseň* a všechny skupiny vytvořily plakát (z připravených obrázků).

Někteří žáci v *tabulce tvrzení* (levý sloupec) doplnili A × N a „nevím“. Oceňuji, že se rozhodli podle sebe, ale příště je jim třeba jasněji sdělit, že se mají rozhodnout jen mezi A × N.

Půda

Svou současnou třídu, čtvrtáky, jsem dostala v září, v předešlých ročnících se rozvoji čtení věnovali spíš klasickými metodami. Metody RWCT si podle mého názoru moc nevyzkoušeli. V mnoha oblastech čtenářství jsou spíše na úrovni začínajících. Metody KM musím žáky postupně naučit, abychom je mohli využívat k práci jako prostředek k dosažení cílů.

Cílem této hodiny ve čtvrté třídě bylo učít děti klást si otázky a vyhledávat k nim odpovědi v textu. Zároveň jsem chtěla, aby si všichni vyzkoušeli přemýšlet o textu i na vyšších úrovních myšlení podle Bloomovy taxonomie.

EVOKACE

Žáci sedí v „hnízdech“ po čtyřech. Do skupiny jsem jim dala misku s hlínou. Měli si povídat nad otázkami:

Co to je? Co si o tom myslíte? Co o tom víte? Jaké otázky vás k této věci napadají?

Po krátké diskusi ve skupinách jsme se zabývali slovem *hlína*. Žáci navrhovali další pojmenování *zemina*. Slovo *půda* nepadlo, text byl však takto pojmenován, proto jsem dětem řekla, že ještě další pojmenování hlíny existuje a že si o tom přečteme. Slovo *půda* jsem jim prozradila, někteří pak říkali, že ho v tomto významu znají.

Chtěla jsem, aby si žáci zkoušeli klást otázky, představila jsem jim pomůcku *rybí kost*, ve které dostali slova, kterými mohou otázky začínat. Pro správně splněný úkol mi stačilo, když žáci napsali otázku ke čtyřem slovům z šesti uvedených na *rybí kosti*. Většina žáků si ale poradila se všemi otázkami. Na tabuli jsme pak napsali ke každé kosti jednu společnou otázku, kterou jsme vybrali z dětských návrhů.

UVĚDOMĚNÍ SI VÝZNAMU INFORMACÍ

Text četly děti samostatně, při čtení si měly podtrhávat věty, které jim připadají zajímavé nebo se v nich dozvídají odpovědi na své otázky. Pak jsme si všichni společně z každého odstavce přečetli některé podtržené věty a děti vysvětlovaly, proč si je podtrhly.

Vrátili jsme se k *rybí kosti* na tabuli a zkoumali jsme, zda jsme se dozvěděli nějaké odpovědi na otázky.

V této části lekce končila první hodina. Tušila jsem, že celou lekci za vyučovací hodinu nestihnou, vyhradila jsem si proto ještě část hodiny následující.

Abychom se po přestávce dostali zpět do tématu, přečetla jsem dětem ještě jednou text nahlas já. Pak jsme se podívali na dvouminutové video o vzniku půdy: <https://www.youtube.com/watch?v=wkEVixvYiu8>.

Mám zkušenost, že děti mnohem lépe získávají nové informace (například o zvětvávání hornin) z obrazu. Video je pro ně jednodušší než text, proto je často při práci s textem využívám.

REFLEXE

V reflexi jsem se rozhodla využít metodu *kostka*, chtěla jsem, aby měli žáci příležitost zamyslet se nad tématem z různých úhlů pohledu.

Alena Horská,
ZŠ Dobronín

půda

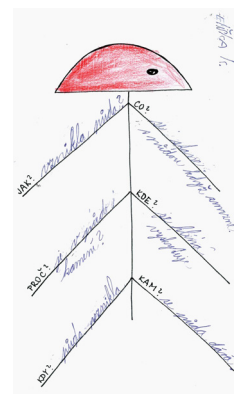
NATALIE TRČKOVÁ

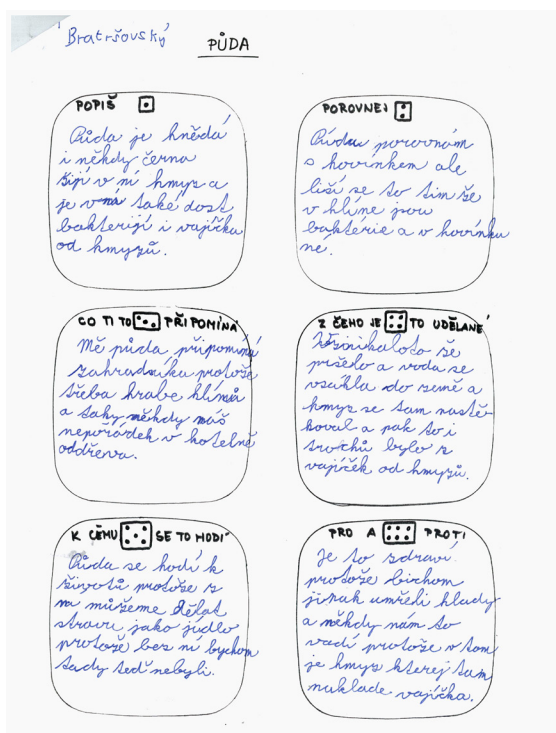
Bez půdy bychom zemřeli hladem. půda rodí nejrozmanitější plodiny, na kterých je lidstvo závislé. Co to vlastně půda je? Je to směs nerostných látek, jako jsou jílové nerosty či drobná zrnka křemene, živců i úlomků hornin, s živými a odumřelými organismy. Půda je plná života, jsou v ní bakterie, prvoci, členovci i červi.

Na počátku vzniku půd je zvětvávání hornin, ty se nejprve rozpadnou a pak zcela změní. Tyto změny způsobují rostliny a drobní živočichové. Na zvětvávání půdy působí také vzduch a voda. To vše dohromady pomalu vytváří půdu. Půda je většinou pórovitá, má v sobě vodu i vzduch. Najdeme ji všude tam, kde je povrch krajiny nezastavěn. Na polích, lukách, v lesích, někdy dokonce i pod vodou. Bývá černá, jindy hnědá, šedá, ba i bělavá a červená. Názvy půd někdy volíme podle barvy, známe třeba černozem, hnědozem nebo červenozem.

Výzkumem půd se zabývá pedologie, český půdoznalství. Jak už jsme řekli, na půdě závisí výživa lidstva, proto je tím nejcennějším přírodním zdrojem. Tvorba půdy je z lidského hlediska velmi pomalá, ve střední Evropě vznikne jednocentimetrová vrstvička půdy přibližně za sto let. Přitom půdy stále ubývá, jednak ji odnáší svou erozní silou voda a vzduch, jednak ji zabírají lidská sídla. Nebezpečné je i znečišťování půd průmyslovou činností, musí se zabránit, aby se v ní hromadily jedovaté kovy a nebezpečné organické látky. Arzen, olovo i chrom jsou jedovaté a z půdy se mohou dostat i do rostlin. A litr vylitého benzínu stačí na zamoření několika desítek tun půdy!

KUKAL, Zdeněk. *Geologická abeceda*. Praha: Mladá fronta, 2010. ISBN 978-80-7075-742-0.

S kostkou se žáci již setkali. Poprvé jsme ji zkoušeli vytvářet ve skupinách, ale tentokrát měli pracovat samostatně. První stranu kostky (popiš, co vidíš, jaké to je, jakou to má barvu,

tvar...) jsem modelovala a žáci si pak napsali své popisy půdy do pracovního listu. Při zadávání jednotlivých stran kostky jsem nepoužívala žádné cizí výrazy, vždy jsem kladla několik otázek:

- Co vidíš, jaké to je, jakou to má barvu, tvar? (popiš)
- Čemu se to podobá, jak se to liší? (porovnej)
- Co ti to připomíná, na co si při tom vzpomeneš?
- Z čeho je to udělané, z čeho se to skládá?
- K čemu se to hodí, na co to můžeme použít, co s tím uděláme?
- Je to dobré, nebo špatné, děje se s tím něco dobrého, nebo špatného? (řekni svůj názor)

Na každou stranu kostky měli žáci dvě minuty. Po dokončení všech stran si měl každý vybrat svou nejpovedenější a tu přečíst svému sousedovi. Pak jsme ještě jednou prošli celou kostku a ke každé straně přečetl nějaký zájemce svůj zápis.

Lekci jsme ukončili tím, že žáci zhodnotili, jak se jim pracovalo, co z lekce jim přišlo těžké a co je nejvíc zaujalo.

Dílna čtení a možnost volby úkolu

Kateřina Gaszková,
ZŠ Kopernikova
v Třinci

V dílnách čtení plní moji druháci různé úkoly a odpovídají na otázky. Ty jsou zaměřeny na postavy – hlavní, vedlejší, zápornou. Na počínání postav, na porovnání s konáním naším. Na prostředí, kde a kdy se příběh odehrává. Na příběh – co a proč se přihodilo a jak to dopadlo. Na práci s ilustracemi. Pracujeme s vlastními knihami, přemýšlíme nad příběhy, a protože má každý žák jinou knihu, má také každý žák jiný postřeh, jinou odpověď. Odpovědi pak sdílíme společně v kruhu na koberci, někdy i písemně, ale to zřídka. Zatím se učíme

povídat si o knihách a nahlížet na příběhy z různých úhlů. Některé úkoly děti baví více, některé méně, některé jsou snadnější a některé náročnější. V jedné ze čtenářských dílen jsem druhákům nespecifikovala úkol. Mohli si jej protentokrát vybrat sami. Takový, který mají rádi. Takový, který se jim líbí, a dokážou jej splnit. Instrukce zněla: „Dnes si máte možnost vybrat úkol před čtením sami. Otázku nebo úkol si vymyslete a zapíšete do pracovního listu. Po čtení si do pracovního listu zapíšete také odpověď na svou otázku.“

Vymyslet si úkol nebylo tak těžké, zkušenosti z dílen dětí měly a věděly, co ve svých knihách hledat. Co bylo pro ně velmi náročné, byla formulace otázky nebo úkolu tak, aby byla smysluplná, splnitelná. Někteří žáci využívali mapu čtenářských dovedností a úkol například zněl: „fakt a názor“. Museli jsme si dovysvětlit a modelovat, jak by měly úkoly vypadat, aby se daly splnit. Připomněli jsme si, jaké otázky jsem psala na tabuli v předchozích dílnách čtení. Poté již děti pracovaly samostatně.

Nejčastěji se objevovaly otázky k hlavní postavě:

- ▶ *Jaká hlavní postava je, jaké má vlastnosti?*
- ▶ *Co mám společného s hlavní postavou?*
- ▶ *Co hlavní postava v příběhu prožívá?*

Časté byly úkoly k prostředí:

- ▶ *Napiš, kde se příběh odehrává.*
- ▶ *Napiš, kde se to odehrává a co tam postava dělá.*

Jedna dívka si vymyslela otázku:

- ▶ *Je tvůj příběh spíše realita, nebo fantazie?*

A odpověděla, že jde o fantazii, protože hlavní postava je čarodějnice a ty neexistují.

Po patnáctiminutovém čtení se děti vracely zpět ke svému úkolu nebo otázce. Měly na ně odpovědět, písemně vše splnit. A to je bavilo. Formulace jim již nečinila takový problém. Odpovědi byly sice stručné, ale vždy k věci. Všechny děti chtěly své práce s nadšením přečíst. Jeden chlapec (techniku čtení nemá ještě vypilovanou, ale rozumí přečtenému, je výborný „počtář“) svou práci komentoval: „*Mě začíná čtenářská dílna bavit víc než matematika.*“ Někteří děti se k němu přidaly. Nutno říct, že matematika je v naší třídě předmět číslo

jedna od první třídy – učíme se metodou Hejného. Děti si žádají celé matematické dny. Těší mě, že čtení začíná být druhou „jedničkou“.

Co jsem si z této dílny odnesla já?

- ▶ I ve čtenářské dílně je reálná možnost výběru. Tím, že si děti mohly samy zvolit, co budou plnit, jim byla dána důvěra v jejich schopnosti. Dokázaly to pak v reflexi, kdy se všechny děti chtěly pochlubit svými výstupy a chtěly být oceněny za svou vlastní osobitou práci. Možností volby se zvýšila vnitřní motivace k plnění čtenářského úkolu.
- ▶ I druháci rádi plní úkoly písemně. Musela jsem ale počítat s tím, že navýším čas na plnění úkolu a zkrátím čtení knihy. Techniku čtení a psaní nemají samozřejmě druháci úplně zvládnutou, vše jim trvá déle. Přesto jsem zjistila, že se děti seberealizovaly. Psaní nebylo překážkou, spíš naopak. Je čas zavádět písemné aktivity v dílně čtení.

Devátáci tvoří čítanku pro šestáky

Monika Patzáková,
ZŠ T. G. Masaryka
Náchod

Po přijímacích zkouškách jsem přemýšlela nad smysluplnou prací pro žáky devátého ročníku, v danou chvíli už budoucí studenty středních škol. Žáci byli zvyklí se do jisté míry podílet na tématech hodin českého jazyka, a tak jsme dali hlavy dohromady a vznikl nápad vytvořit jakousi čítanku spojenou s pracovním sešitem.

Devátáci měli od začátku jasno v tom, že chtějí použít ukázky z knížek, které četli v šesté třídě nebo které čtou jejich mladší sourozenci či kamarádi. Rovněž bylo jasné, že se chceme zaměřit na práci s textem, na čtení s porozuměním – tato oblast byla problematická u samotných autorů, takže sami výrazně vnímali nutnost rozborů textů a práce s textem. Chtěli

jsme zařadit úkoly pestré, nápadité, otázky uzavřené, otevřené, s výběrem možností. „*Nejde nám o to, abyste četli slova a věty, které vám nic neříkají. Chceme, abyste si odnesli novou dovednost – porozumět textu. Pomohou vám k tomu otázky, doplňovačky, kvízy a hledání souvislostí,*“ říkají autoři v úvodu. V neposlední řadě bylo třeba ohlídat i to, aby skladba textů souzněla s ŠVP.

Výsledkem snažení je čítanka s názvem *Dnes mají knihy zelenou*. Před každou ukázkou je vložen prázdný linkovaný list, na který si společně s šestáky píšeme informace o knize, o autorovi, slova cizí či neznámá, pracujeme s názvy, aktuálními daty apod. Zkrátka místo na poznámky. Následuje ukázka. Co se týče textů, jsou zde zastoupeny pohádky, sci-fi, deník, poezie, dobrodružné knihy. Za každou ukázkou následuje již zmiňovaná stránka s otázkami a úkoly k textu.

Za zmínku bezpochyby stojí i zelené listy, které jsou za některými ukázkami – třeba tvorba myšlenkové mapy, napsat SMS o 30 slovech a uvést v ní něco o hrdinovi přečteného příběhu, napsat e-mail knižní postavě a poradit, jak se zachovat v situaci, která je nastíněna v povídce apod. Oranžový text pak vybízí čtenáře k dopsání nedokončené pohádky. Jsou zde i úkoly, které se zcela jasně prolínají se slohem – třeba popis pracovního postupu u fotografie jednoho ze skautských uzlů.

Pokud byste naši čítanku četli pozorně, zjistíte, že se občas úplně „náhodou“ objevuje chyba ve jméně autora, nebo se ztratila část věty, narazíte i na pravopisnou chybu. Učíme se tak hned několika věcem – kontrole, pozornosti, pečlivé práci...

Poslední strany čítanky *Dnes mají knihy zelenou* jsou věnovány slovníčku pojmů, čtenářským úkolům – mapě příběhu. Seznam použité literatury ovšem chybí – ten budou šestáci doplňovat sami.

Nápadem, o kterém si troufám říci, že nemá obdoby, je verze čítanky pro žáky, kteří píšou levou rukou. Protože mít při psaní pod rukou kroužkovou vazbu, není rozhodně příjemné.

Pro mě jako učitele bylo ohromnou radostí sledovat, jak se deváťáci této práci skutečně

věnovali, jak promýšleli jednotlivé úkoly, jak zodpovědně k projektu přistoupili. A že se zcela ujali i grafické podoby knihy. Práci si užívám i nyní, protože šestáci jsou s takovou netypickou čítankou vytvořenou jen a jen pro ně spokojeni.

Do knihovny

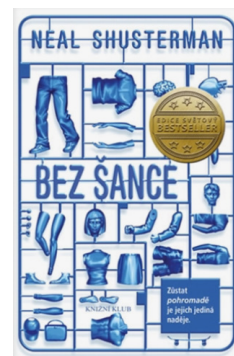
Neal Shusterman: Bez šance

**Vydalo nakladatelství Euromedia Group –
Kníží klub, Praha 2016**

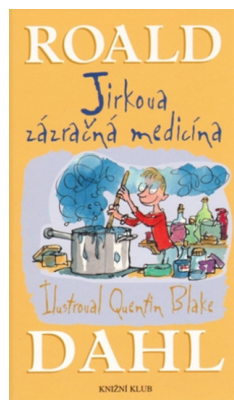
Připadala jsem si vtažena do děje jako v hororovém filmu nebo v děsivém divadelním představení. Tento pocit byl umocněn použitím přítomného času. Opravdu – už jen natočit film! Kniha má pevnou vazbu, což je dobře, neboť jsem ji nosila s sebou a četla všude, kde se dalo. Uvedla bych jen jediný nedostatek: chybí jí zabudovaná šňůrka jako záložka. Ovšem nebudete ji potřebovat často, neboť příběh vás pohltí natolik, že pokud opravdu nemusíte, knihu neodložíte. Po dočtení této knihy jsem delší dobu nemohla číst nic dalšího. Příběh mě natolik oslovil, že jsem o něm přemýšlela ještě několik dalších týdnů. Velmi mi připomněl Čapkovo R. U. R. Upozorňuje totiž na další nebezpečí, která s sebou mohou nést všechny vynálezy a pokroky vědy, které zpočátku máme tendenci považovat za úžasné. V tomto příběhu se však s uměním vědy pojí otázky vyššího kalibru. Při čtení začnete velmi brzy pochybovat o tom, zda způsob, který v oné společnosti nastolili, aby ukončili „Válku o vnitrozemí“, je opravdu tak mírumilovný, jak se prezentuje. Na počátku se seznámíte se Zákonem života, který říká, že lidský život je nedotknutelný pouze po dobu od početí do dovršení třináctého roku. Během následujících pěti let se rodič může rozhodnout poslat dítě na rozpojení. To je proces, kdy je dítě v podstatě rozebráno na části, které pomohou zachovat život jiným lidem. Příběh

vás postupně seznámí s tím, co toto rozpojení obnáší a jaké jsou následky. Na jednu stranu se to může zdát velmi povzbuzující – někdo díky tomu zůstane naživu, někdo díky nové končetině získá netušené schopnosti, jiný kvůli nové části ve svém mozku prožije kruté nutkání jít někam a provést tam něco, co by sám o sobě vůbec v úmyslu neměl, a někdo další může s novou částí získat i hendikep, kterým trpěl rozpojenec. Který teenager by chtěl zemřít (zemřít ne, „odborníci“ to tak nenazývají!) kvůli rozpojení, které si sám nezvolil? Connor uteče z domova, aby nedobrovolnému konci svého života zabránil. Na cestě se setká s nejednou zradou a nejednou nečekanou pomocí. Souběžně poznáváme jiného chlapce, který je na rozpojení od malička připravován skoro jako na náboženský obřad, takže si své třinácté narozeniny opravdu užije. Ti dva se při Connorově útěku zvláštním způsobem setkají a my můžeme pozorovat dva naprosto rozdílné názory na stejnou věc. Napadne nás souvislost se způsobem, jak rodiče vychovávají své děti, neboť toho si my učitelé ve svých třídách hodně všímáme.

Risa vyrůstá ve státním domově, kde má zaručené místo do třinácti let. Teď se v ředitelně dozví, že jako hudebnice dosáhla svého maxima a oni se s ní rozloučí. Ubezpečují ji, že bude žít; jen v jiné podobě. Všechny tři postavy se ocitnou spolu, absolvují nespočet napínavých příhod a nebude chybět ani velmi tvrdá záporná postava. Když se konečně všichni ocitnou v bezpečí, můžeme sledovat, jak i v místě záchrany bují intriky. Rozhodně nás může

napadnout: A jak to tedy bude dál? Někde jsem četla, že kniha je první v sérii. Můžeme se tedy těšit na pokračování?

**Roald Dahl: *Jirkova zázračná medicína*
Vydalo nakladatelství Euromedia Group,
Praha 2007**

Jirka má babičku. Nemá ji rád a má pro to několik důvodů. My bychom takovou babičku taky spíš nechtěli. Je sobecká, nevrhá, stále jen bručí, brblá, vrčí a remcá. Je zvláštní, že Jirku zpočátku sekýruje, jen když je s ním sama. V okamžiku, kdy Jirku nabádá, aby jedl nejen zelí, ale i housenky, máme zcela jasno. Tuhle babičku by si nepřál NIKDO! Proto se ani trochu nepodivíme, když Jirka rozvíjí svůj nápad s medicínou, pomocí níž chce z babičky udělat lepší bytost. Nebo snad...??? Nejpodstatnější babiččina výtku vůči Jirkovi zní: Příliš rychle rosteš! Některého čtenáře při tomto jejím nářku napadne, že babička má jedinou šanci – umřít dřív, než Jirka vyroste. Příběh ovšem končí trochu jinak.

Velmi kritický (dospělý) čtenář by mohl mít výhrady především k těžkému hrnci. Někdo by možná dokonce spočítal, kolik kilogramů přibližně vážil, a proto by označil za nemožné, že by ho osmiletý kluk mohl jen tak přenášet sem a tam. Jiný dospělý by se třeba postavil kriticky k básnění, které Jirku při vaření napadalo. Na obojí se dá argumentovat jediným: dětskému čtenáři je tohle všechno jedno.

Na konci příběhu může některý ze čtenářů pocítit rozpaky, či dokonce nostalgii. Možná by měl chuť napsat pokračování. Knížku jsem s úsměvem odložila a řekla si, no, ať se děti pobaví.

Později mne však napadlo, že autor vlastně docela důrazně promlouvá také k nám velkým. Někde v pozadí jako by znělo: Podívejte se na sebe, vy dospělí. Chcete, abyste se někdy změnili v TAKOVÉHLE staré babičky (nebo dědečky)?

**John Boyne: *Chlapec v pruhovaném pyžamu*
Vydalo nakladatelství BB art, Praha 2008**

V knize není uvedeno, pro jaký věk je kniha určena a zda vůbec je pro děti. Domnívám se, že vzhledem k tomu, že hlavní postavou je chlapec, mohou ji číst děti, ale rozhodně děti starší, které už vědí, co se dělo v podobných

zařízeních. Když si totiž člověk přečte záložku, už ví dosti přesně, co ho při čtení čeká. Jenže ono to celých dlouhých 150 stran ne a ne nastat.

Příběh je vyprávěn ve třetí osobě, přesto máte pocit, že vidíte Brunovým očima, cítíte, co cítí on, vnímáte a chápete, co může vnímat a chápat on sám, devítiletý kluk, který má největší zájem o přátelství se svými kamarády a o dobrodružství při prozkoumávání zákoutí jejich pětiposchoďového domu, ale o světovém dění nemá ani ponětí. Je naprosto nešťasten, když najednou musí opustit své kamarády i všechna dosud neobjevená místa v domě, ba i zábradlí, po kterém se tak krásně klouzalo. Celá rodina se odstěhuje do menšího domu, kde nejsou žádná tajemná zákoutí... celé místo je jakési holé. Bruno si myslí, že takhle vypadá venkov. Jediná zábava, na niž připadne, je houpáčka z pneumatiky. Začne mu být ledacos divné, ale dospělí mu na jeho otázky odpovídají vyhýbavě nebo vůbec ne.

Slova, která by nás utvrdila v našem přesvědčení, že jde právě o to, co už před započetím četby dozajista víme, jsou autorem vytečkována nebo vynechána či obratně zamluvena. Tímto způsobem autor mistrně dávkuje Brunovo seznamování s krutou skutečností.

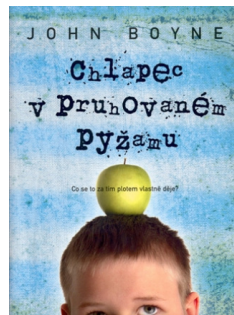
Po celou dobu prvních 150 stránek jsem byla v napětí, kdy že nastane onen klíčový okamžik – „přeletení“ plotu, u něhož se denně setkává se stejně starým chlapcem. Sedávají naproti sobě na zemi, povídají si a dívají se na sebe skrze drátěná oka.

To, nač čtenář čeká celou dobu, se odehraje na posledních sedmnácti stranách. Před čtením kapitoly Plánování posledního dobrodružství jsem byla opravdu napjatá.

Při četbě můžeme od samého začátku sledovat nejen vývoj samotného příběhu, ale také niterný vývoj Brunova citového a sociálního vnímání. Čtenáře by mohlo zajímat, o čem ještě dalším, v knize nevysloveném, si Bruno se Šmuellem povídali. Ale i to málo, co se dočte, mu postačí. Obzvláště, když o té době už ví něco víc.

Oceňovala jsem právě to, jak autor posouvá čtenáře v pochopení stejně pomalu jako samotného Bruna.

Po dočtení člověk zůstane v tichosti, s očima upřenými nikam. Žádný happy end. A je tu ještě něco, co zapůsobí hodně silně – ukáže se, po kom Bruno zdědil své průzkumnické schopnosti.

Recenze napsala
Kamila Bergmannová